

BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD

348

JAC. P. THIJSSSE

Natuurbeschermer en schrijver

Dik van der Meulen

Zeist: KNNV; Amsterdam: Heimans en Thijsse Stichting, 2018. 96 p., geïllustreerd

ISBN 978 90 5011 6565

€ 12,95

Er zijn mensen die al geboeid zijn door de natuur zodra ze kunnen lopen. Zo iemand was Jacobus Pieter (Koo) Thijsse. Als volwassene herinnerde hij zich nog goed hoe verrukt hij als kleine jongen was over alles dat leeft en groeit. ‘En dan beleefde ik tusschen dat hooge gras de mooiste dingen met gouden kevers, blauwe en bonte vliedertjes en met de blauwe klokjes, de groote margrietten’. Het citaat is opgenomen in de minibiografie die Dik van der Meulen schreef onder de titel *Jac. P. Thijsse. Natuurbeschermer en schrijver*. Een alleraardigst, rijk geïllustreerd boekje dat dit voorjaar verscheen als deel 3 van de Heimans en Thijsse Reeks.

Thijsse werd in 1865 in Maastricht geboren in een eenvoudig gezin. Na ook nog enkele jaren gewoond te hebben in Grave en Woerden arriveerde hij in 1877 met zijn ouders en drie broers in Amsterdam. Daar werd Koo, de knappe kop van de familie, twee jaar later toegelaten tot de kweekschool. Een universitaire studie zat er voor hem niet in. Na het behalen van zijn onderwijsakte begon hij als achttienjarige zijn loopbaan als onderwijzer. Ondanks zijn beperkte schoolopleiding zou het nog ver schoppen. Hij klom op tot leraar in het middelbaar onderwijs en groeide uit tot een bekende Nederlander door zijn publicaties en zijn werk als natuurbeschermer.

Bekendheid verwierf Thijsse allereerst door zijn optreden voor het behoud van het Naardermeer. In 1904 kwam B&W van Amsterdam met het voorstel het nabijgelegen plangebied te kopen om het te kunnen gebruiken als vuilstortplaats. Het Naardermeer was in hun ogen een onbeduidend, waardeloos terrein en bood dus een ideale op-

349

lossing voor het afvalprobleem waar de stad mee worstelde. Er was aanvankelijk slechts één man die zich verzette. Dat was Thijsse, een van de weinigen die in die tijd op de hoogte was van de natuurhistorische betekenis van het Naardermeer. In eerste instantie gaf niemand Thijsse een schijn van kans, maar met een aantal goedgeschreven en geestige stukken in het *Algemeen Handelsblad* wist hij de aandacht te trekken. Daarmee kwam in korte tijd een felle discussie op gang. Was vuilstort in het Naardermeer niet onhygiënisch? En was vuilverbranding niet een beter alternatief? Toen de gemeenteraad tot stemming overging, stemden de leden tegen het voorstel van B&W, ook al was dit met een minimaal verschil en speelden de natuurhistorische argumenten uiteindelijk geen rol bij het besluit.

Thijsse haalde opgelucht adem, maar hij begreep goed dat het Naardermeer nog niet veilig was. Met behulp van zijn medebestuurders van de Natuurhistorische Vereniging, waaronder zijn goede vriend en collega Eli Heimans, nam hij het initiatief tot oprichting van een organisatie die zich zou inzetten voor het behoud van de natuur in Nederland. Dit leidde al in 1905 tot oprichting van de Vereniging Natuurmonumenten. De eerste daad van de jonge vereniging was de aankoop van het Naardermeer in 1906. Als secretaris van Natuurmonumenten, een functie die hij tot zijn dood in januari 1945 zou vervullen, had Thijsse grote invloed op de manier waarop de natuurbescherming in Nederland vorm kreeg.

In zijn prettig leesbare boekje geeft Van der Meulen in kort bestek een goede indruk van de belangrijkste gebeurtenissen uit het leven van Jac. P. Thijsse. Terecht benadrukt hij diens betekenis als schrijver. Thijsse is vooral bekend door de serie Verkade-albums die hij op verzoek van de firma Verkade schreef. Ze verschenen in enorme oplagen en waren – vooral door de plaatjes – razend populair. Maar Thijsse had ook veel succes met zijn andere werk, boeken als *Het Vogeljaar*, zijn artikelen in *De Levende Natuur* en andere tijdschriften, en niet te vergeten zijn duizenden columns in dag- en weekbladen. Thijsse schreef, zoals Van der Meulen opmerkt: ‘recht tot het hart van de lezer’.

Jac.P. Thijsse was al tijdens zijn leven een nationale grootheid. Uit de Verantwoording in zijn boekje komt het niet duidelijk naar voren, maar Van der Meulen heeft voor zijn minibiografie kunnen putten uit een veelheid van geschriften die gedurende Thijsse's leven – en vooral daarna – over hem is geschreven. Het meest uitgebreid nog door Sietzo Dijkhuizen in zijn boek *Jac. P. Thijsse. Een biografie* (2005). Dijkhuizen schetst een aardig beeld van Thijsse, maar het blijft oppervlakkig. Het doet mij genoeg dat Dik van der Meulen, een natuurliefhebber die zijn sporen verdiend heeft met uitvoerige biografieën van Multatuli en Willem III, het voornemen heeft zijn verhaal over Thijsse uit te breiden tot een volledig werk.

Afgaande op het voorliggende boekje heb ik er alle vertrouwen in dat de volledige biografie een succes zal worden. Op één punt verschil ik met Van der Meulen vooralsnog van mening. Dat heeft te maken met het optreden van Thijsse tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het is een onderwerp waar ik zelf ook over geschreven heb in mijn boek *Wanhoop nooit aan vooruitgang. Brieven van Jac. P. Thijsse* (2012) en waarover ik met Dik van der Meulen uitvoerig heb gediscussieerd. Volgens hem was er bij Thijsse sprake van een

te grote lankmoedigheid die er toe leidde dat 'hij zich in 1941 zonder dwingende redenen opgaf voor het gelijkgeschakelde Verbond van Nederlandsche Journalisten' en 'zich in 1944, terwijl de geallieerden in Frankrijk opmarcheerden, vrijwillig aanmeldde bij de Kultuurkamer'.

In zijn onlangs verschenen boek *Natuurbescherming als hartstocht*. Victor Westhoff (1916-2001) gaat Frank Saris ook uitgebreid in op de rol van Thijsse tijdens de bezetting. Volgens Saris is er tot nu toe te vriendelijk is geoordeeld over de aanmelding van Thijsse bij de Kultuurkamer. Van der Meulen en Saris geven aan dat Thijsse zich vrijwillig aanmeldde. Maar is dat wel zo? Beide auteurs baseren zich op brieven van Thijsse die zich bevinden in het archief van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Uit deze brieven, die zijn opgenomen in de brievenbundel van Thijsse, kun je opmaken dat Thijsse reageerde op oproepen waarin hem kennelijk gevraagd werd zich aan te melden.

Een feit is wel dat Thijsse zich in zijn brieven aan het Verbond van Nederlandsche Journalisten uitermate beleefd en welwillend opstelt. Zijn bereidheid mee te werken is haast overdreven. De vraag is of hij het werkelijk meende of dat er sprake is van tactiek om de autoriteiten te paaien en voor zich in te nemen, een methode die hij zijn leven lang met succes toepaste.

Ogenschijnlijk werkt hij in ieder geval braaf mee, maar het lijkt toch of hij de zaak probeerde te vertragen. Op 15 mei 1941 spreekt hij tegenover het Verbond zijn twijfel uit of zijn werk voor het tijdschrift *De Levende Natuur* wel binnen het Journalistenbesluit valt. Twee jaar later, op 11 juni 1943, krijgt Thijsse van het Verbond de aanmaning dat hij als hoofdredacteur van *De Levende Natuur* nog steeds niet staat ingeschreven in het beroepsregister van het Verbond van Nederlandsche Journalisten en dat hij een bijgevoegd formulier zo snel mogelijk ingevuld moet terugzenden. Thijsse, die dan al tegen de tachtig loopt, vult het formulier in, maar met de kanttekening dat hij zijn redacteurschap niet als een beroep beschouwt. Hij is immers een gepensioneerde leraar en niet beroepsmatig als schrijver of journalist werkzaam.

In augustus 1944 vraagt J. Laerbuch, de zakelijk leider van het Verbond kennelijk om aanvullende gegevens over Thijsse's ouders en grootouders. Deze brief is voor zover ik weet niet bewaard gebleven. Thijsse schrijft terug dat hij zijn best doet de gegevens op te sporen. Hij blijft voorkomend, maar is ook enigszins badinerend. Zijn opmerking: 'Intusschen kan ik u wel verzekeren dat mijn ouders volstrekt Arisch waren, evenals mijn grootouders; van vaderszijde dolichocephaal [langschedelig], van moederszijde brachycephaal [kortschedelig]' is naar mijn idee een voorbeeld van goedmoedige spot, kenmerkend voor de wijze waarop Thijsse in het leven stond.

Het is geenszins mijn bedoeling kwalijke zaken te vergoelijken. Als er sprake is van laakbaar gedrag moet dat niet worden verdoezeld. Maar stellen dat Thijsse zich vrijwillig, dat wil zeggen uit eigener beweging, dus zonder aansporing van buitenaf, aanmeldde bij het Journalistenverbond verdient meer nuance.

Marga Coesèl

THUIS IN ELKE TIJD

Het leven van Kate Kolff (1885-1974)

Catherine Wijnands

Zutphen: Walburg Pers, 2018. 160 p. rijk geïllustreerd

ISBN 978-94-6249-335-3

€ 24,95

In het biografische werk *Thuis in elke tijd* beschrijft Catherine Wijnands het levensverhaal van haar oma Kate Kolff die leefde van 1885 tot 1975. Ze vervaecht dat levensverhaal met de grote gebeurtenissen op het wereldtoneel van die tijd – de Eerste Wereldoorlog, de dreiging van de communistische revolutie, de crisis van de jaren dertig, de Tweede Wereldoorlog en de snel veranderende naoorlogse maatschappij. Daarnaast vertelt de biografie niet alleen het verhaal van Kate, maar verschaft tot op zekere hoogte een perspectief op het gezinsleven van de gegoede klasse en het netwerk van de familie Kolff.

Kate Kolff werd geboren in Rotterdam als dochter van Herman Kolff en Madelaine Hanegraaff en was de enige dochter in het gezin, dat verder uit drie broers bestond. Van jongs af aan leefde zij het leven van een aristocratisch (jonge)dame in een oud patriciersgeslacht. Ze trouwde met een man die door haar ouders geschikt was bevonden en kreeg met hem twee dochters. Haar dagelijks leven was vooral gevuld met het afleggen van visites, het ontvangen van bezoek en het aansturen van haar personeel. Nadat haar eerste man jong was gestorven, hertrouwde zij met een man uit dezelfde gegoede Rotterdamse kringen. Hij scheidde na een aantal jaar van haar. Op haar negenenveertigste trouwde zij voor een derde maal, dit keer met een Groningse bankier. In Haren, haar nieuwe woonplaats, werd zij maatschappelijk actief en maakte ze de oorlog door.

In het voorwoord van het boek legt de auteur uit dat zij dit boek niet alleen heeft geschreven uit bewondering voor haar eigen grootmoeder: ze ziet haar grootmoeder als één van die vele vrouwen die volhardden 'in tijden van ondergang en wederopbouw'. Aan al deze vrouwen is het boek opgedragen. De auteur heeft gelijk als ze stelt dat er over veel vrouwen nooit wordt geschreven, en het is altijd goed als het levensverhaal van een bijzondere vrouw aan het duister van de familiezolders of archieven wordt onttrokken. Mijns inziens maakt de auteur echter een vergelijking die niet geheel op gaat: haar oma was niet zomaar een van vele vrouwen. Kate kwam uit een zeer welgestelde Rotterdamse handelaarsfamilie en hoewel geld niet gelukkig maakt en ze ook zeker verdriet heeft gekend, maakt een familiefortuin het leven wel een stuk eenvoudiger, met name in tijden van oorlog. Dat maakt het boek een soort toonbeeld: de situatie waarin de familie Kolff zich bevond was niet de norm, en dat wordt nergens echt benoemd. Misschien heeft de auteur daar minder oog voor omdat zij zelf ook tot deze familie behoort – als een andere auteur het verhaal van deze vrouw had opgeschreven was het wellicht anders geweest.